

СУД ЄС ТА НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ДЕРЖАВ – ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Знайдення балансу між інтересами європейської інтеграції, які іноді йдуть в супереч позиціям держав – членів ЄС, та повагою до інтересів цих держав є однією з ключових проблем, з якою Суд ЄС має справу з самого початку свого функціонування. Хоча установчі договори ЄС прямо не покладають на Суд обов'язку знаходження цього балансу, але задля міцності та демократичної легітимності Союзу ця практика є вкрай важливою. Установчі договори, в свою чергу, формально покладають на Суд ЄС обов'язок по забезпеченню дотримання законодавства при тлумаченні та застосуванні установчих договорів (ч. 1 ст. 19 Договору про Європейський Союз). При цьому Суд ЄС виступає ключовою ланкою у формуванні особливого правопорядку ЄС, який є унікальним.

З початку європейської інтеграції Суд ЄС займав явно проєвропейську позицію, яка полягала у тому, що перевага надавалася досягненню цілей Співтовариств. Іноді це входило у жорсткі суперечності із позиціями держав-членів, але Суд чітко стояв на позиції того, що для побудови міцного Союзу народів Європи держави-члени мають обмежувати частину своїх суверенних повноважень. Деякі держави досить тривалий час не сприймали принцип верховенства права Співтовариства у своїх правових системах і не воліли ставити інтереси інтеграції над своїми. Це стосувалося не лише верховенства нормативних актів, але й рішень Суду ЄС. Так, наприклад, Франція довше за всіх не визнавала цей принцип аж до 1990 р., тому французькі суди протягом багатьох років у випадку протиріччя національного права праву Співтовариства застосовували перше [див.: 1]. Ще цікавішим прикладом була Німеччина, Вищий Конституційний Суд якої дійшов висновку, що при виникненні протиріч між правом ЄС та Конституцією Німеччини (особливо протиріч у сфері фундаментальних конституційних прав) слід застосовувати Конституцію. Пояснення цієї позиції зводились до того, що Конституція є більш досконалим інструментом захисту прав особи, а право Співтовариства, у свою чергу, не містить навіть переліку таких прав. Вищий

---

¹ Кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Конституційний Суд Німеччини вважав, що правопорядок національний в змозі більш ефективно здійснювати захист фундаментальних прав, як правопорядок країни з багатовіковим досвідом демократії. Як наслідок, Конституційний Суд залишив за собою право перегляду актів Співтовариства на відповідність Конституції [2]. Але ситуація з часом змінилася, зміцнився захист прав людини у ЄС і вже в справі *Wunsche* [3] Федеральний Конституційний Суд підтвердив, що захист фундаментальних прав у Співтоваристві/ЄС досяг досить високого рівня та не поступається німецьким стандартам [Див.: 4]. В подальшому випадків відкритого протистояння не було, а були безпрецедентні випадки визнання верховенства наднаціонального права навіть над нормами національних конституцій. Так, у 1996 р. Вища Рада Бельгії (вищий адміністративний Суд) визнала пріоритет одного з актів Співтовариства над національною конституцією. Аналогічне рішення було винесено в Австрії у 1999 р. Слід відмітити, що було визнано примат навіть не норми установчого договору, а вторинного права Співтовариства.

Але з часом, коли прецедентна практика Суду ЄС створила повноцінний автономний інтеграційний правопорядок, Суд хоча і залишився охоронцем установчих договорів (або можні їх навіть назвати конституційними договорами), але його вже важко назвати стовідсотковим «мото-ром» європейської інтеграції.

Наступним аспектом кооперації Суду ЄС і національних судів є те, що, реалізуючи свою компетенцію, Суд ЄС знаходить баланс між інтересами держав – членів ЄС у контексті врахування не лише норм європейського права, а ще й норм національних законодавств. Так, 25 жовтня 2005 р. Суд ЄС виніс рішення щодо надання позначенню «Фета» правової охорони в якості найменування місця походження продукту харчування. Суть справи полягає в наступному: у 1994 р. Комісія ЄС за заявкою Греції зареєструвала позначенню «Фета» у якості найменування місця походження продукту харчування класу «сири», у зв'язку з чим був прийнятий Регламент № 1107/96 від 12.06.1996. На це відреагували інші країни-виробники такого сиру (Данія, Німеччина, Франція, Великобританія), посилаючись на те, що це позначення є родовим і не може бути предметом захисту. За їх позовом Суд ЄС виніс рішення про скасування положень Регламенту № 1107/96 щодо географічного позначення «Фета». Після цього компанії-виробники сиру знов звернулися до Суду з проханням взагалі скасувати реєстрацію позначення «Фета», тому що воно

вже стало родовим і не можна його застосовувати для позначення лише грецького сиру. Суд, провівши повноцінне розслідування, дійшов висновку, що «Фета» – це сир, який має специфічні характеристики завдяки особливим природнім і людським факторами, які притаманні географічній місцевості Греції. Тому з 25 жовтня 2005 р. іноземні компанії-виробники повинні отримувати ліцензію на маркування свого сиру суто грецьким найменуванням «Фета» [Див.: 5]. У процесі вирішення цієї справи Суд ЄС проаналізував національні законодавства всіх країн, в яких вироблявся сир «Фета», і тільки враховуючи їх, виніс остаточне рішення. Аналогічну позицію щодо використання як європейського, так і національного права Суд ЄС зайняв у рішенні по справі 87/97 *Gorgonzola v Kaserei Champignon Hofmeister* щодо захисту географічного позначення Горгонзола, у якому Суд ЄС визначив умови, яких треба дотримуватися за для добросовісної реєстрації торгової марки. Він позначив, що визначення добросовісності має бути розглянуте з точки зору як національного, так і міжнародного права [6].

Наступним яскравим прикладом того, як Суд ЄС знаходить баланс між інтересами Союзу та інтересами й особливостями держав-членів є рішення по справі *Omega v Oberburgermeisterin der Bundesstadt Bonn* [7]. Німецька компанія здійснювала управління лазерною інсталяцією («лазердром»), в якій пропонувалися ігри, в яких слід було стріляти з лазерних рушниць по віртуальних особах. Поліцейська влада Бонну заборонила цю інсталяцію, оскільки на їх думку такі дії у «лазердромі» загрожують публічному порядку, тому що віртуальне вбивство людей та спокійне ставлення до насилля протирічать фундаментальним принципам, які панують у суспільстві. Німецький Федеральний Адміністративний Суд звернувся до Суду ЄС із запитом чи не порушує ця заборона положення про свободу надання послуг та свободу пересування товарів, які є одними з основоположних у праві ЄС. Суд ЄС визнав цю заборону легітимною та такою, що не порушує свободи надання послуг та пересування товарів. Він зазначив, що фундаментальні права можуть виправдовувати обмеження обов'язань, що встановлені правом ЄС, навіть фундаментальні свободи, гарантовані установчими договорами, таку як свободу надання послуг. Не має значення навіть той факт, що відповідні фундаментальні права можуть бути закріплені лише у національному конституційному праві і не визнаватися інших правопорядках. Суд з повагою поставився до особливостей правової системи

Німеччини та виніс рішення, яке встановлює баланс між економічними інтересами Союзу та фундаментальними інтересами Німеччини. Рішення по справі *Omega* чітко зазначило, що держави-члени можуть мати різні стандарти навіть у таких чутливих сферах, як захист людської гідності, яка має поважатися і правом ЄС. Це означає, що і поняття державної політики певним чином є відкритим для різних інтерпретацій у різних державах – членах ЄС. Можливо, Суд керувався і тим, що досягти максимального захисту прав людини можна лише через певну децентралізацію такого захисту.

Слід зазначити, що Суд ЄС при з'ясуванні змісту національного законодавства бере до уваги не тільки зміст самого нормативного акту, але й те, яким чином він застосовується та які корективи в нього вносить практика. Особливе значення Суд ЄС приділяє практиці верховних і конституційних судів держав-членів, оскільки саме вони є найбільш авторитетними судами в межах держави та частіше за все тлумачать своє національне право в контексті права ЄС.

Розглянута практика свідчить, що Суд вміло справляється із задачами, покладеними на нього. Якщо раніше таким завданням була побудова автономного наднаціонального правопорядку, то в сучасних умовах – це радше знайдення балансу між цілями Союзу та інтересами держав – членів ЄС.

Література:

1. Рішення Державної Ради Франції від 1 березня 1968 р. по справі *Syndicat General de Fabricants de Semoules de France (Syndicat General de Fabricants de Semoules de France // Common Market Law Reports. – 1970. – Vol. 7. – P. 395–401)*.
2. Рішення Вищого Конституційного Суду Німеччини по справі *Internationale Handelsgesellschaft* від 29 травня 1974 р.
3. *Decision of the Federal Constitutional Court of 22 October 1986 [BVerfGE 73, 339–388]*.
4. *Grimm D. The European Court of Justice and National Courts: the German Constitutional Perspectives after the Maastricht Decision // Columbia Journal of European Law. – 1997. – Vol. 3. – P. 229–242.*
5. *Ткаченко К. ФЕТАЛЬНЫЙ КОНФЛИКТ / Юридическая практика. – 2005. – №49 (415). – С. 1, 19.*

6. Case 87/97, Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola v Kaserei Champignon Hofmeister GmbH & Co. KG and Eduard Bracharz GmbH // European Court Reports. – 1999. – P. I-1301.

7. Case C-36/02 Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH v Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn // European Court Reports. – 2004. – P. I-9609.

**В. Л. Погрібна¹,
Л. М. Герасіна²**

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА ЯК КАТАЛІЗАТОР ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН

Термін «інформаційна війна» з'явився приблизно в середині 70-х рр. ХХ в. На Заході його «батьком» називають ученого-фізика Томаса Рона, який в 1976 р., у розпал «холодної війни», у звіті «Системи зброї й інформаційна війна» назвав інформацію самою слабкою ланкою збройних сил і оборони [1]. Офіційно цей термін вперше був ужитий у директиві міністра оборони США №3600 від 21 грудня 1992 р. В жовтні 1998 р. Міністерство оборони США ввело в дію «Об'єднану доктрину інформаційних операцій», в якій інформаційна війна визначалася як «комплексний вплив (сукупність інформаційних операцій) на систему державного і військового управління супротивної сторони, її військово-політичне керівництво, який вже в мирний час призводив би до прийняття сприятливих рішень для сторони-ініціатора інформаційного впливу, а протягом конфлікту повністю паралізував би функціонування інфраструктури управління супротивника» [2].

Сьогодні під інформаційною війною розуміють ведення дій, що застосовують для досягнення інформаційної переваги в забезпеченні національної військової стратегії шляхом впливу на інформацію й інформаційні системи супротивника з одночасним зміцненням і захистом власної інформації й інформаційних систем. Враховуючи, що її метою

---

¹ Доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

² Доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.